

ispitanike – najveće psihologe sveta. Tako je nastala knjiga »Veliki psiholozi o psihologiji« zamišljena kao izveštaj o istraživanju koje je autor sproveo.

Ali, ona je i mnogo više od toga: zbornik od 76 jezgrovitih eseja koje su napisali »najveći među najvećima« od psihologa današnjice. Ne treba ispuštiti iz vida ni razmatranja samoga autora: on ne samo što je zaslužan za nastanak ovog zbornika, već se pokazao i kao darovit pisac, čija iskrena i nadahnuta kazivanja (ispovedi, tako reći) takođe mnogo govore o savremenoj psihologiji, i celom poduhvatu daju jednu ljudsku dimenziju koju mnogi psihološki radovi, premda govore o čoveku naprosto nemaju.

Počelo je od toga što se Vid Pečjak, kao čovek i psiholog, zapitao: Šta je psihologija? Šta ona proučava? Kakva je njena uloga u sistemu nauke u svetu u kojem živimo? Šta želi postići? Ustanovio je da, premda je već dva deset godina profesor istorije psihologije, ne može da nađe zadovoljavajuće odgovore.

A šta o tome misle veliki psiholozi, oni koji su u samom centru psihološke nauke – pitao se dalje Pečjak. Odatle do ideje da se sprovede međunarodna anketa *Psiholozi o psihologiji* nije bilo daleko: od ideje do realizacije – mnogo dalje. Prepreke su iskravale a sa svih strana.

Vid Pečjak je bio uporan: vredno je slao upitnike, molbe, pisma velikim psiholozima širom sveta – onima koji su se radovima, učešćem na međunarodnim stručnim skupovima, učestalošću s kojom su citirani, zatim ugledom koji uživaju u vlastitoj zemlji, istakli i pročuili. Koristio se svim zanatskim trikovima kojima se psiholozi koriste kad primenjuju svoje znanje da bi nešto postigli. I – mnogi veliki psiholozi su »naleteli«! I oni su ljudi, primećuje Pečjak. Odgovore je dobio od 185 psihologa, što je 62,4 odsto onih kojim se obratio.

Pečjakov upitnik sadržao je pet pitanja: Šta mislite o savremenoj psihologiji? Šta mislite da bi trebalo da bude društvena uloga psihologije? U čemu je vaš sopstveni doprinos savremenoj psihologiji? Šta mislite o budućem razvoju psihologije? Šta mislite o primenjenoj psihologiji? Svako pitanje bilo je praćeno nizom potpitanja. Ako je to uopšte potrebno posebno pominjati – dodajmo da su sva pitanja bila otvorenog tipa, to jest da na njih nikakvi odgovori nisu bili predviđeni i ponuđeni unapred. To bi, jamačno, olakšalo obradu i eventualno uopštavanje stavova, ali bi osiromašilo odgovore. Ovako su glasoviti ispitanici sami odlučivali koliko će daleko i duboko ići u iznošenju i obrazlaganju svojih mišljenja. Neki su Pečjaku poslali škrto pola stranice, drugi se raspisali na opširnih šesnaest... Većina se zadržala u okvirima tri do pet kucanih strana. Pečjak je u knjizi objavio samo odgovore sedamdeset šest psihologa, ali je obradi podvrgao sva pisma koja je primio.

I – šta psiholozi misle o psihologiji? Njihova pisma vanredno je zanimljivo čitati, Pečjakovu analizu takođe, ali na stranju čitalac ipak ostaje bez celovitog odgovora. Molig bismo, razume se, navesti neka mišljenja koja su nam se učinila karakteristična, mogli bismo preneti deo Pečjakovih oprezno iznetih zapažanja nezaključaka, na osnovu numeričke obrade pokazatelja dobijenih analizom sadržaja pisama, no čini nam se da bi to iz više razloga bio pogrešno. Prvo, raznovrsnost stavova je tolika da obeležavanje nekih kao karakterističnih mora nužno biti subjektivno, a to bi, u ovom slučaju, bilo neskomotno; drugo, Pečjakovi pokušaji uopštavanja ograđeni su s toliko uzdržanosti, upozorenja i sumnji, da bi, preneti ih bez svega toga, bilo puno falsifikovanje; i treće – svi su odgovori zanimljivi. Fascinantno je naći toliko čuvenih imena na jednom mestu, i čitati šta velikani koje znamo samo po knjigama, radovima, često čak jedino po citatima, lično misle o današnjici i suvremenoj psihologiji.

Vid Pečjak je uložio mnogo truda da reši svoju nedoumicu o psihologiji; naveo je i čitaoca na razmišljanje o pitanjima koja ranije možda nije sebi postavljao; uspeo je da na takvo razmišljanje navede i velikane psihologije sa svih strana sveta i da izmami njihove odgovore. Posle svega, nedoumica ostaje i u Pečjaku, i u čitaocu – jer ista dilema muči i mnoge Pečjakove ispitanike. Pečjakov trud, ipak, nije bio nekoristan, naprotiv. Zaključimo, zajedno s njim, da nam pisma objavljena u knjizi »Veliki psiholozi o psihologiji« nisu pokazala put koji vodi jedinstvu psihološke nauke, niti nas ubedila u to da je bilo koje jednostrano gledište pravilno, ali možda će nas dovesti, kao i Vida Pečjaka što su dovela, do toga da se pomirimo s njenim stanjem kakvog god ono bilo. Čitalac koji nije psiholog dobija ovom knjigom priliku da stvori sveže mišljenje o tome kakvo je na stranju.

MIKLOŠ BIRO: »SAMOUBISTVO – PSIHOLOGIJA I PSIHOPATOLOGIJA«, »Nolit«, Beograd 1983.

Piše: Jelena Stakić

Svakoga dana ubije se više od hiljadu ljudi; od 1945. do danas samoubistvo je izvršilo više od dvanaest miliona, a pokušalo da ga izvrši oko sto miliona ljudi.

Da li je to mnogo ili malo?

Podatke je izneo i pitanje postavio novosadski psiholog Mikloš Biro u svojoj knjizi »Samoubistvo – psihologija i psihopatologija«.

Biro piše popularnim, lako-ironičnom stilom, dobro domerenim da bude protivteža ozbiljnosti i sumornosti teme. A tema nije ozbiljna i sumorna samo zato što ljudi pate i umiru, već i zato što je savremena nauka još daleko od toga da nađe zadovoljavajuće objašnjenje za fenomen samoubistva, te ne može da predloži iole pouzdaniji lek. Mikloš Biro to priznaje, podvlači, ponavlja. No, o psihologiji i psihopatologiji samoubistva ima i mnogo stvari koje valja znati, i drugih – o kojima je potrebno govoriti; knjiga Mikloša Bira kompetentno uvodi čitaoca, laika kao i psihologa, u ovu oblast.

Autor se latio posla da osvetili ulogu psihologa u razumevanju i sprečavanju samoubistva, to jest da prikaže međudnos psihologije i suicidologije. To je učinio kroz tri odeljka – o teoriji, u kojem razmatra najaktuelnije dileme i nerazrešene teorijske probleme, o predikciji (koju definiše kao »jedinu od retkih delatnosti psihološke dijagnostike koja svojim efektima opravdava veličinu uložene napore«) i o prevenciji samoubistva.

Sve se češće i u nas čuju glasovi da neke pojave, ponašanja, poremećaje valja izvući iz usko psihološko-psihijatrijskih granica, jer im među njima i nije mesto, bar ne jedino mesto. Retki su, ali ih je ipak sve više, psiholozi koji otvoreno tvrde da neka do sada neprikosnovena područja njihovog delovanja treba otvoriti i neprofesionalcima koji se tu mogu sasvim dobro snaći i čija pomoć može biti dragocena kako ugroženima, tako i stručnjacima. U takve psihologe spada i Mikloš Biro.

Kroz njegovo razmatranje odnosa psihologije i suicidologije, koju on vidi kao multidisciplinarnu (što je jedino moguće), kao osnovna nit provlači se sledeće uverenje: psihijatrija je dugo svojtala suocidologiju kao svoje područje, a samoubistvo tretirala kao psihopatološki akt, no sve teorije koje su težile medikalizaciji – što znači psihijatrizaciji – suicidologije ubrzo su se pokazale potpuno nemoćnima; potvrda više za neophodnost multidisciplinarnog proučavanja samoubistva, u kojem bi morale da saraduju psihijatrija i filozofija, psihologija i sudska medicina, sociologija i toksikologija, psihoanaliza i biohemija. Na teorijskom se planu, na žalost, nije odmaklo dalje od početka, a što se predikcije samoubistva tiče, činjenice ne govore dobro u prilog uspešnosti praske. Neki napredak se ipak nazire – ali u pravcu procene ugroženosti određenih delova populacije, pogodnih, manje-više pouzdano, utvrđenim faktorima rizika, i pokušaja zaštite tih delova populacije. Ostaje, rezume se, pitanje kako predvideti samoubistvo u konkretnom, pojedinačnom slučaju. Stoga prevencija u ravni pojedinca ostaje otvoren problem, ali savremeni trend socijalne psihijatrije dolazi kao poručnik za prevenciju u širem razmerama. Umesto da se čeka da se ugroženi pojedinac sam javi za pomoć posvećenome profesionalcu (a ishod takvog stanja je onih hiljadu – i – nešto samoubistva dnevno u svetu), prava vojska dobro pripremljenih neprofesionalaca trebalo bi da krene u susret izrečenim i neizrečenim potrebama ugroženih, to jest onih za koje se, kao za pripadnike populacije, a ne kao za pojedince, pretpostavlja da bi mogli izvršiti samoubistvo.

U svetu je ovakav pristup uveliko uzeo maha. Što se naše zemlje tiče, Mikloš Biro smatra da sve zavisi »od toga do koje mere smo mi, profesionalci, konzervirani esnaf, kao i od toga do koje mere se smatramo bogatim društvom koje može sebi da priušti luksuz lišavanja usluga koje nam neprofesionalci dragovoljno nude«.

Deklarisani protivnik narativno-filozofskih objašnjenja suicida, kojima se pribegava u nedostatku egzaktih, Mikloš Biro je napisao dobru informativnu i instruktivnu knjigu. Posebno treba istaći njegovo nastojanje da svoje kritike postojećih teorija i praksi primeni u sopstvenom radu na predikciji samoubistva i primeri ih našoj populaciji. Ishod je originalna autorova skala za procenu suicidalnog rizika, zasnovana na istraživanju kojim je obuhvaćeno dvesta pokušanih i dvesta izvršenih samoubistava. Pridružujemo se autoru u uverenju da će korist od ovog dijagnostičkog instrumenta opravdati trud uloženi u njegovu izradu.

BREDA PAVLIČ, SIZ HAMELINK I MAJA BUDIŠIN: »NOVI MEĐUNARODNI EKONOMSKI I NOVI MEĐUNARODNI INFORMATIVNI POREDAK«, Jugoslovenska komisija za saradnju s Uneskom, Beograd 1983.

Piše: Miroljub Radojković

Naša nacionalna komisija za saradnju s Uneskom u poslednje je vreme svoje izdavačke poduhvate usmerila ka stratejskim ciljevima pokreta nesvrstanih zemalja, među kojima Jugoslavija igra zapaženu ulogu. Nakon prošlogodišnjeg publikovanja knjige »Kultura i novi međunarodni ekonomski poredak«, najnovije izdanje bavi se novim svetskim porecima u domenu ekonomike i informacija (komunikacija). Studiju su napisali istraživači iz Ljubljane, Haga i Novog Sada, a njeno stvaranje je delimično finansirao Unesko. Jugoslovensko izdanje je, u stvari, prevod zamišljen kao način da se u nas obeleži 1983. proglašena u aktivnostima OUN za godinu komunikacija.

Autori studije »Novi međunarodni ekonomski i novi međunarodni informativni poredak« postavili su sebi vrlo ambiciozan zadatak, koji su samo delimično ispunili. Njihova, u osnovi zdrava ideja, bila je da pokušaju da integralno progovore o borbi zemalja u razvoju da se u svetu uspostave dva nova poretka, nova procesa i odnosi snaga: u ekonomskom području i u području informacija-komunikacija. Shvatajući da su u prvom poretku prvenstveno govorili ekonomisti, a o drugom komunikolozi, tvorci studije želeli su da o oba progovore u jedinstvu, kroz lupu stanja i potreba najnerazvijenijih delova savremenog sveta. Međutim, u tekstu, a i formalnom podelom grade na tri gotovo nezavisna dela, od njih nismo dobili nov pristup, već sistematizovan pregled novih saznanja i činjenica. Doduše, u uvodu je obećano (str. 12) da će nov »međunarodni društveno-kulturni poredak biti razmotren kao integralni deo uspostavljanja novog međunarodnog ekonomskog poretka, ali kasnije smo videli da svetski informativni poredak umnogome zavisi od ekonomskog – tako da do kraja studije ne znamo koji bi od njih imao veću težinu, veći praktični značaj. Do ovoga je došlo, verovatno, i zbog sužavanja polja analize na samo dva činioca bilo kojeg od razmatranih poredaka – na tehnologiju i na rad transnacionalnih korporacija (preduzeća). Dublje analize društveno-ekonomskih uslova i korena su izostav-

ljene, a time i mogućnost da se teorijski produbljene razmotri zadata tema što bi, svakako, zahtevalo mnogo veći obim od 136 stranica malog formata).

U prvom delu studija se bavi razvoje, koncepcije novog međunarodnog informativnog poretka, koja je, kao i sam termin, preživela sopstvenu evoluciju (po najnovijoj verziji, reč je o novom svetskom poretku u informacijama – komunikacijama). Detaljno je opisana borba nesvrstanih zemalja, eksperata i protivnika – zastupnika paradigme o »slobodnom protoku informacija« – koja je nakon pola decenije dovela do institucionalne verifikacije koncepta novog svetskog poretka u oblasti informacija – komunikacija. Dat je detaljan hronološki pregled skupova i dokumenata kroz koje se brusila nova koncepcija, da bi konačno na XX generalnoj konferenciji Uneska (1978) postala fakat, predmet razmatranja i israživanja, okvir za koncentrisanje moralne i materijalne podrške i pomoći UON i Uneska. Pozivanjem na mnoštvo finisa jednog formalizovanog jezika međunarodnih organizacija, u ovom delu ne nailazimo na suštinu novog poretka. Ona je prezentirana tek u trećem delu studije: stvaranje ne samo novog, »efikasnijeg i bolje uravnoteženog sistema informacija i komunikacija« koji bi samo predstavljao poboljšanje postojećeg sistema u tehničkom i tehnološkom smislu, nego i stvaranje suštinski novih odnosa na nacionalnom i međunarodnom nivou zahvaljujući istorijskim mogućnostima koje su otelotvorene u sredstvima za informacije – komunikacije (str. 135).

Drugi deo studije naslovljen je »Novi međunarodni ekonomski poredak i novi svetski poredak informacija-komunikacija, oslanjanje na sopstvene snage kao zajednički imenitelj«. Autori smatraju da je oslanjanje na sopstvene snage onaj instrument oko kojega se mogu organizovati najvažnija pitanja iz domena dva poretka (str. 49), pri čemu taj instrument definišu kao oslanjanje na materijalne i ljudske resurse u zajednici pre nego na resurse i ideje izvan nje. Da bi izbegli krajnju konsekvencu takvog pristupa, istovremeno se ograđuju i od autarkičnosti, kao nepoželjne. Međutim, od sve izložene građe, najmanje je primera i uputstava kako su se, ili kako bi valjalo da se organizuju »resursi« da bi se zemlje u razvoju, individualno i kolektivno, oslonile na sopstvene snage.

U odeljku su razmotrena sledeća pitanja: uloga masovnih komunikacija u oslanjanju na sopstvene snage, rastuće industrije, daljinsko osmatranje i oslanjanje na sopstvene snage. Da ne bismo obeshabrali potencijalnog čitaoca, mora se reći i nešto o tekstu pod nabrojanim i nejasnim podnaslovima.

Povodom prvog pitanja govori se o vezi masovnih komunikacija i javnog mnjenja o mogućnosti stvaranja raspoložena javnosti da podrži društvene promene, zatim o vezi masovnih komunikacija i obrazovanja i, konačno, o trgovini specijalizovanim informacijama koje su činilac savremene proizvodnje.

Pod »Rastućim industrijama« objašnjeno je kako sve veći broj zaposlenih i sve veći kapital vezani za proizvodnju i promet informacija formiraju nove industrijske grane, i postaju novi kvalitet moderne industrije, prvenstveno u formi transnacionalnih korporacija. Dokazano je kako od sporednog, informacija postaje bitan faktor u radu provrede. Autori tvrde da je prenos takvih informacija u međunarodnom prostoru »krvotok« međunarodnog poslovanja, i to bi se saznanje moglo uzeti, možda, kao pozitivno iskustvo za zemlje u razvoju. Najveći broj ilustracija i podataka o ovoj temi, na žalost, vezan je samo za SAD.

»Daljinsko osmatranje i oslanjanje na sopstvene snage« je odelja koji bi na prvi pogled privukao najmanju pažnju. Međutim, mošljenja sam da je to pojedinačno uzeto, možda, i najbolji deo studije. Ovdje se na vrlo jasan i razumljiv način govori o istraživanju prirodnih blaga pod zemljom, na zemlji i oko nje sa svemirskih platformi (satelita). Bez prenatrpavanja dokumentima i rezolucijama, i sa pregršt konkretnih podataka, popularno je objašnjeno šta je to, ko i kako trenutno iz nove metodologije izvlači ekonomske i političke prednosti, šta su pravne nedoumice i otvorena pitanja, i kako se zemlje u razvoju moraju postaviti prema narušavanju sopstvenog ekonomskog suvereniteta posredstvom informacione tehnologije iz kosmosa.

Treći deo studije, »Kuda ka kojim promenama?«, trebalo bi da bude sinteza izloženih postavki, mada naslovom nagoveštava okrenutost ka akciji. Kada se prouči, on najviše liči na dokumente međunarodnih organizacija koji se donose konsenzusom – dakle, i sam zadovoljava pomalo oba očekivanja, ali nijedno do kraja. Autori su to i priznali, pošto su od svih mogućnosti zaključnoj analizi podvrgli samo transnacionalna preduzeća! Dijalektika i veza dva nova poretka (iz naslova) ovdje su predstavljene na sledeći način: novom informaciono-komunikacionom tehnologijom dominiraju transnacionalna preduzeća; ona se najviše njom koriste i postižu sebične, profitom motivisane ciljeve; time, one pre svih ostalih činilaca, uz pomoć informaciono-komunikacija, modifikuju svetsko stanje i proces, to jest (novi) međunarodni ekonomski poredak. U određenom smislu, autori su objasnili i razlog ove simplifikacije, i to je drugo vrlo važno saznanje iz ove studije (uz neizbežnost razmišljanja o ponašanju Jugoslavije prema »daljinskom osmatranju«, o čemu se uopšte kod nas javno ne govori). Naime, transnacionalci, kombinovano i u dosluhu sa sopstvenim vladama, promućurno raspodeljuju »nagrade« i »pritiske« na zemlje u razvoju, uspevaju da ih izoluju i razjedinjuju, a time planski slabe i osnovne generatore borbe za novi ekonomski i novi informativni poredak u svetu. To je i razumljivo, jer po rečima M' Bowa, cilj te borbe je težnja da se izmene »osnovna postojeća pravila u međunarodnim odnosima i dovede do ere međunarodne saradnje u kojoj zemlje u razvoju neće više morati da prilagodavaju svoju privrednu delatnost tako da odgovara interesima razvijenih zemalja, već će moći, više nego u prošlosti, svoju privrednu delatnost da prilagodavaju svojim sopstvenim interesima« (str. 120).

Pavlič, Hamelnik i Budišin (pominjem treće ime, i iako to nije u predgovoru preporučeno, zbog kvaliteta doprinosa) obezbedili su prikazanom studiju našoj naučnoj javnosti i precizan uvid u relevantnu literaturu za odgovarajuću temu. Pri tome ne mislim samo na bogatu selektivnu bibliografiju (343 naslova su data uz tekst), već i na korišćenje fusnota u kojima je pravo otkrovenje autora izvan zapadne Evrope i Severne Amerike, na koje se uglavnom oslanjaju komunikolozi i komunikologije mnogih zemalja. Kroz ovu studiju vrlo dobro se upoznao teorijski domašaji autora izvan evrocentrističkog horizonta, iz Afrike, Azije i Latinske Amerike naročito. Međutim, moramo pored osnovne zamerke, nedostatka čvrste teorijske osnove, do-

dati još neke. Prvo, u tekstu je isuviše citiranih i parafraziranih pasaža, pa se kroz njih teško probija autorska linija, odnosno opredeljenje potpisnika studije. Drugo, promakle su određene nepreciznosti kojih ne bi smelo biti u jugoslovenskom izdanju i za našeg čitaoca: da li treba tvrditi da je »Tanjug« osnovao Pool novinskih agencija nesvrstanih zemalja? da li su nabrojani pravi instituti na kojima te zemlje školuju novinarski kadar? itd. Treće, prosečan će čitalac imati dosta teškoća ukoliko se odluči da pročita ovu studiju. Delom, to može biti posledica prevodnja (1) s engleskog, de'om, to je zbog usvajanja nedovoljno čistog i »novokomponovanog« jezika međunarodnih organizacija i njihovih eksperata. Takođe vrlo je mnogr skraćenića za čije je tumačenje potrebno određeno predznanje. Sve to govori koliko je tekstu nedostajao lektor, koga, na žalost, nema potpisanog na koricama studije.

MIŠEL BARET: »POTČINJENA ŽENA«, Problemi marksističke analize feminizma, Prevela s engleskog Mirjana Rajković, »Radnička štampa«, Beograd 1983.

Piše: Rada Iveković

Ova se knjiga pojavljuje kao jedna u nizu studija britanskog marksističkog feminizma, među kojima su, svakako, najpoznatija dela Sheila Rowbotham. Ona je historičarka kojoj je (osobito u knjizi *Women, Resistance and Revolution*) u centru pažnje odnos revolucionarnih pokreta prema ženama, ali koja povijest ne vidi samo u velikim potezima mogućih generalizacija, nego i u svakodnevnici onih što žive u njenom naličju. Otud njena blagonaklonost i prema ličnom iskazu (vlastitom ili tuđem) kao dodatnom materijalu među inače bogatim referencama iz kulture uopće. Mihchele Barrett, nasuprot njoj, ima ponešto uži referencijalni aparat, tradicionalno marksistički, analizirajući položaj žene prvenstveno u okviru kapitalističkog sistema (sa preferencijalnim temama: žena i rad, odnos proizvodnje i reprodukcije života i sl.). Posebna je zasluga autorice što iznosi relevantnu diskusiju o statusu kućnog rada žena: da li on sudjeluje u proizvodnji ili je samo dio reprodukcije radne snage? Stvara li višak vrijednosti? Na žalost, autorica u tome ostaje dugo neodlučna, da bi se konačno, tako se čini, priklonila mišljenju prema kojemu ova vrsta rada pripada »samo« u reprodukciju. Doista je šteta što lektira autorice nije seznela do izvrsnih analiza koje u tom pitanju već postoje, napr. na talijanskom govornom području, gdje knjiga više autora *La coscienza di sfruttata* insistira na povezanosti sfera reprodukcije i proizvodnje, smatrajući da rad u domaćinstvu doprinosi oboma. Ženski rad se nemože izolirati od proizvodnje viška vrijednosti. Istu stvar implicira i Claude Meillassoux u knjizi *Femmes, greniers et capitaux*.

U poglavlju »Ženskost, muškost i seksualna praksa« autorica se osvrće na odnos feminizma i psihoanalize (prvenstveno na feminističku kritiku psihoanalize, a u prvom redu Freuda). Nasuprot J. Mitchell, M. Barrett smatra da je nemoguće pomiriti to dvoje, kao što je moguće pomiriti i marksizam i psihoanalizu. Ovog podosta zastarjelog i konzervativno-marksističkog stava autorica se može držati upravo zahvaljujući tome što prešućuje sve što je na polju zbližavanje to troje ikad učinjeno, osobito poststrukturalistički marksizam i postlakonovsku psihoanalizu (apsolvirajući Reicha lakonskim »rezom« između starog i mladog, ne obazirući se na antipsihijatriju, ignorirajući Lacana i sve iz njega proizišlo). Pravo je čudo kako na mjestima gdje se dotiče pitanje diskursa, semiotike i sl. uspeva da mimoide autora kao što su Luce Irigaray, Michele Montrelay, Eugénie Lemoine-Luccioni, Juliju Kristevu i druge, da i ne spominjemo njihove muške prethodnike. Njeno joj marksističko oslanjanje pretežno na Althussera nije pomoglo da uzme u obzir poststrukturalistička i dekonstruktivistička kretanja kod Bataillea, Derida, Bart, Barthesa, Foucaulta, Deleuzea, Guattarija i dr.

U pogledu odnosa klase i roda, Barrett su u svojoj kritici ograničava na standardne, klasične, neofeminističke autore kao što su Sh. Firestone *The Dialectics of Sex*, J. Mitchell (*Psychoanalysis and Feminism*), Kate Millet *Sexual Politics*.

Autorica s pravom pledira za identitet spola kao determinantan, pored klasnog, za čovjeka, ukazujući na podjelu rada među spolovima, koja opstaje kroz sva društva. Posebno se osvrće na problem odnosa žene i porodice.

Knjiga prikazuje konkretnije situaciju u Velikoj Britaniji, što i jeste prvenstvena prednost ovakvih studija (rado bismo vidjeli ovakvu knjigu o položaju žene kod nas). U pogledu strategije djelovanja ženskog pokreta, M. Barrett smatra da je najhitnije da se odredi imaju li ženski i radnički pokret zajedničkih ciljeva. Ovdje valja primijetiti da utoliko i radničke organizacije »priznaju« ženski pokret (ukoliko imaju iste ciljeve): problem je u tome da ove obično ne priznaju specifične potrebe i ciljeve žena, koji se na ovaj način (kao »zajednički ciljevi«) i ne mogu artikulirati. Pogrešna je, naime, autoričina pretpostavka o simetriji, budući da je već upostavljen supsumpcijski nesimetričan odnos između radikalnog i ženskog pokreta (a taj se ne da voluntaristički ispravljati). Čini nam se, dakle, da bi strateški bilo ispravnije prvo ispitivati nešto drugo: koliko radničke organizacije prihvaćaju ciljeve i potrebe radnica i radnika (kao i nezaposlenih i ostalih marginalaca... što se odmah pokazuje kao dosta problematično), po mogućnosti diferencijalno.

No, valja istaći i prednosti ove knjige. Među njima i to što je prva ove vrste provedena u nas, gdje će svakako biti otkriće, kao što se pokazalo da je otkriće tek nedavno prevedeni *Drugi spol* Simone de Beauvoir, koji inače